

La industrialització a la Catalunya interior, un fenomen molt divers

El pas des d'una societat agrària cap a una societat industrial, el que coneixem amb el nom d'*industrialització*, va ser un fenomen que a Catalunya va prendre especial importància a partir del primer quart del segle XIX i que va implicar uns canvis econòmics, socials i polítics profunds.

Fugint de la visió centralitzada del motor industrial barceloní i del litoral, a les comarques interiors de Catalunya també es va desenvolupar un gran dinamisme econòmic. Al llarg del segle XIX, a partir dels principals districtes industrials com Berga, Manresa, Vic, Igualada i Sallent es va anar teixint un entramat industrial complex que es va estendre com una taca d'oli a la resta del territori interior. Cal tenir present que aquest procés industrialitzador en cap cas va significar una ruptura amb l'etapa anterior; més aviat va ser la culminació d'un procés d'especialització territorial, de diversificació de la producció i d'integració dels diferents mercats locals que es remunten als segles XVII i XVIII, fins i tot abans, i que va generar una cultura industrial en què s'aprofitaven totes les oportunitats de negoci.

El pal de paller de la industrialització catalana va ser la producció de filats i teixits de cotó. La veritable transformació del model productiu la trobem amb l'arribada, a partir de mitjan segle XIX, de les selfactines. Coincidint amb la difusió de la turbina i de la màquina de vapor, aquestes noves màquines de filar —molt més intensives en l'ús d'energia— van provocar que es concentrés tot el procés productiu en un sol edifici: la fàbrica, generalment ubicada al costat d'un curs fluvial per aprofitar l'energia hidràulica, tot i els problemes que això podia comportar. Aquest model fabril va experimentar un creixement exponencial al llarg de

tota la segona meitat del segle XIX. Atès que les zones properes als nuclis urbans ja estaven ocupades i hi havia la necessitat de proporcionar mà d'obra estable, molts industrials van decidir construir-hi blocs de pisos i alguns serveis per als treballadors. Aquest va ser l'origen de les colònies industrials, un model empresarial que va generar autèntics poblats obrers ubicats en zones rurals, amb múltiples serveis i equipaments i que es va caracteritzar pel fort control social i laboral a què estava sotmesa la mà d'obra. Aquest procés d'expansió fluvial va comportar que moltes zones de la conca del Llobregat i del Ter, fins aleshores despoblades i amb poca tradició fabril, experimentessin un autèntic desenvolupament industrial. En són exemple els municipis de Gironella, Casserres, Sant Vicenç de Torelló, Orís i les Masies de Roda, entre molts d'altres.

Si per una cosa es va caracteritzar la industrialització catalana va ser per la seva riquesa i varietat. A part del tèxtil, a partir de finals del segle XIX, amb l'arribada del ferrocarril i de l'electricitat, Catalunya va experimentar un autèntic procés de diversificació industrial. En primer lloc destacà la mineria, tant del carbó com de la sal, i les principals explotacions

“El pal de paller de la industrialització catalana va ser la producció de filats i teixits de cotó.

de carbó, en aquest cas del lignit, les trobem a l'Alt Berguedà: a Fígols, Cercs, Vallcebre i la Pobla de Lillet. Si bé les primeres explotacions sistemàtiques daten de principis de la segona meitat del segle XIX, la veritable embranzida i modernització la trobem amb l'arribada de José E. de Olano l'any 1885. Aquest fet va comportar un autèntic desenvolupament econòmic de la zona, i fins i tot s'hi va arribar a construir una gran central tèrmica. Pel que fa a la sal, l'any 1912 la societat Macary i Viader va descobrir, al pou del Salí de Súria, un important jaciment de sal potàssica, un mineral molt preuat com a fertilitzant i per a l'elaboració de la pólvora. Al cap de pocs anys, municipis com Súria, Cardona, Sallent i Balsareny van veure com grans empreses —Solvay et Compagnie o la Unión Española de Explosivos S.A.— iniciaven les extraccions d'aquest mineral a gran escala.

Aquesta diversificació industrial també es va reflectir en altres sectors dispersos pel territori. Són els casos de la producció de ciment —a Castellar de N'Hug—, de gres —a Montmeló—, de torneria —a Torelló—, de les explotacions agropecuàries —a Olvan—, de la producció farinera i vitivinícola i de la producció d'electricitat a partir de grans preses — als pantans de Foix, del Pasteral, de Sau, etc. Tampoc no ens hem d'oblidar de la indústria paperera, localitzada principalment a la comarca de l'Anoia —a Orpí, la Pobla de Claramunt, Capellades, etc.— i en zones properes com Gelida, a l'Alt Penedès. A cavall entre la fabricació manual i mecanitzada, es va especialitzar en la producció de paper floret i de fumar.

Aquest context laboral i social, marcat per la nova disciplina fabril, va comportar un procés de proletarització progressiu de bona part de la societat. Com es pot imaginar, la vida d'aquests obrers i obreres era molt dura. Homes, dones i nens havien de fer jornades laborals llargues, acompanyades d'uns salaris baixos i amb unes condicions de treball pre-

càries. Aquesta explotació laboral va propiciar el sorgiment, sobretot a finals del segle XIX, d'un gran nombre de conflictes entre la patronal i els sindicats, que reivindicaven més drets i millors condicions.

Avui dia, moltes d'aquestes fàbriques ja han tancat les portes i ens han deixat un patrimoni industrial, social i documental d'un valor incalculable. Tot i que és innegable la necessitat de conservar aquests antics espais industrials i de trobar-hi nous usos, com és la museïtzació, cal tenir present que bona part de la seva història es conserva als fons documentals dels respectius arxius municipals. Uns espais i un patrimoni moltes vegades oblidats i que són essencials per entendre i explicar amb precisió el fenomen de la industrialització a escala local. En aquest sentit, la tasca endegada per la Diputació de Barcelona i la seva Xarxa d'Arxius Municipals n'és un clar exemple.

“Homes, dones i nens havien de fer jornades laborals llargues, acompanyades d'uns salaris baixos i amb unes condicions de treball precàries.

Lisard Palau
Investigador predoctoral
Grup de Recerca “Treball, Institucions i Gènere (TIG)”
Universitat de Barcelona